

סיפורה של יהודית שילה / תיעוד: גל גולן

הצגות של יהודית ניתנה במסגרת פרויקט של תמיכה תיכונ מרכז לראיון ניצולי שואה.

נולדתי בשנת 1929 בצ'כיה, בעיירה ברזובה, באזור הררי עם נופים יפים. היינו שבעה ילדים, ארבעה אחים ושלוש אחיות, אני הייתי החמישית במשפחה. לאבא שלי קראו יצחק אדלר ולאימא שרה ברקוביץ'. אבא היה איש עסוק, ניהל בית חרושת לחטיבת עצים. אני זוכרת שהמשאיות היו עוצרות ליד הבית שלנו ואימא הייתה סופרת את בולי העץ שבמשאית, נותנת אישור וחתימה ולאחר מכן נהגי המשאיות היו רשאים לנסוע. זו הייתה עזרתה לפרנסת הבית.

כשהמלחמה פרצה הייתי בת תשע וחצי. ההורים ניסו להסתיר את המציאות הקשה מאיתנו. שני אחיי הגדולים למדו בסלובקיה ולעיתים היו באים לבקר בבית. לא פעם הייתי שומעת מה קורה עם היהודים. לאחר שהגרמנים פלשו לפולין – פליטים רבים שברחו מפולין עברו דרכנו. כששאלנו אותם מה קרה הם סיפרו שהגרמנים הורגים ושורפים אנשים. רק אז הבנו שזאת מלחמה רצינית.

מ-1939 עד 1940 היה תוהו ובוהו. האוקראינים רצו לתפוס את השלטון ולחסל את כל היהודים. ב-1940 השלטון ההונגרי קיבל הוראות מהאס-אס - תפירת טלאי צהוב על בגדי היהודים ואיסור על היהודים לצאת מבתיהם בשעות מסוימות. גם לא נתנו לנו ללכת לבתי הספר ועוד הגבלות רבות.

ב-1941 הגיעה הוראה שעלינו להיות מוכנים לעזוב את הבית, כי רצו לקחת אותנו לפולין. הדבר לא התבצע, כי מנהיג היהודים עשה עסקה עם ההונגרים והשאירו אותנו בבית. באותה שנה סגרו את כל חנויות של היהודים. גם אבא נשאר ללא עבודה.

מ-1941 חיינו רק על תלושים שנתנה הממשלה. באותו זמן אמא פתחה משרד למילוי טפסים ומזה התפרנסנו.

ב-1943 לקחו את אבא ועוד גברים מהאזור לעבודות כפייה בהונגריה. היה לנו קשה להסתדר בלעדיו. נשארנו שלושה ילדים בבית – אני ושני אחיי הקטנים. ההורים שלחו את שתי אחיותי הגדולות להסתתר בהונגריה תמורת תשלום. שני אחיי הגדולים נלקחו למחנות כפייה בהונגריה ולא ידענו עליהם דבר. באפריל 1944 חגגנו את חג הפסח האחרון בבית, שהיה עצוב וכואב, כי נשארנו ההורים, אני ושני אחיי הקטנים. הפחד ליווה אותנו בכל מקום. שבוע ימים אחרי פסח ריכזו את היהודים במקומות שונים ומשם לקחו אותנו לגטו "איזה".

לפני שלקחו אותנו אבא החליט שהוא לא רוצה להשאיר דברים שלמים בבית. הוא התחיל לשבור את תכולת הבית שלנו. את דברי הערך הסתרנו באדמה. אבא לא האמין שנחזור הביתה. להוריי היו דמעות בעיניים. התמונה הזאת זכורה לי היטב עד עצם היום הזה.

לגטו הגענו ההורים, אני ושני אחיי הקטנים. הזדעזעתי לראות את המציאות החדשה. הייתה שם צפיפות גדולה. כל משפחה קיבלה שטח קטן. פרשנו שם שמיכת פוך שהבאנו מהבית. אחרי שבועיים בגטו אמא לא הצליחה להשיג כדורים שהזדקקה להם. אבא טיפל בה ואני הצטרפתי לדאוג למשפחה. שמעתי בעצת אמי ומכרתי כל פעם כמה דברים שלנו. הייתי רצה כל בוקר ליד הגדר, ממתינה לבחורה שתיקח את הבגדים ובתמורה קיבלתי כל פעם משהו אחר – קצת קמח או אורז לבן. היינו רעבים מאוד והחיים בגטו היו מאוד קשים.

כך עברו כמה שבועות עד לאותו יום גורלי שבו הכריזו שעלינו לעזוב את הגטו. היינו צריכים ללכת, במשך שעות, קילומטרים רבים, עד שהגענו לעיר הבירה חוסט, שם הכניסו אותנו למבנה גדול, בדקו אם אין לנו כסף וזהב, ואם היה – לקחו את הכול. הרכבות חיכו לנו. לאחר הבדיקות דחסו אותנו לרכבות. על רצפת הקרון שמו קש ובאמצע דלי לצרכים. נסענו יומיים וחצי ללא שתייה ואוכל ולא ידענו לאן מובילים אותנו.

כשהגענו לאושוויץ נפתחו הדלתות של הקרונות. אנשי ה.ס.ו. עם כלביהם צעקו עלינו "מהר, מהר". לא רצו שנבין מה קורה סביבנו. הם דחפו אותנו עם הכלבים ולא ידענו לאן פנינו. התמונה הזאת זכורה לי כל כך חזק, וכשאתי מספרת את זה יש לי צמרמורת. אני כן הסתכלתי לכל הכיוונים וראיתי המון ערמות של נעלים, משקפיים, משחקים, בגדים. הכול היה ממין ומסודר. כשראיתי את זה לא ידעתי במה מדובר. היה נורא גשום והכול היה אפור. לא היה שם עץ, לא הייתה ציפור, היו חוטי תיל והרבה גרמנים ששמרו מעלינו ומתחתינו עם רובים.

הלכנו בחמישיות עד שהגענו לד"ר מנגלה. כל שורה נאלצה לעמוד לידו והוא בחר לפי ראות עיניו – מי לחיים ולעבודה ומי למשפחות. שתי בחורות יהודיות עזרו לו. על אימא ושני אחיי הוא ציווה ללכת שמאלה (כלומר למשפחות) ואותי ואת אבא שלחו לעבודה. לא רציתי לעזוב את אימא. זאת הייתה הפעם האחרונה שראיתי את אימא ואת אחיי.

הפרידו אותי גם מאבא והעבירו אותי לקבוצה של נשים צעירות. הובילו אותנו עד למרחצאות ושם אמרו לנו להתפשט. אחרי שהתפשטנו, גזזו לנו את השערות, ריססו אותנו על הראש עם חומר ששרף נורא. בנות רבות בכו, אני לא בכיתי כי הייתי המומה לגמרי. אחר כך התקלחנו. בצאתי מהמקלחת עמדנו על משטח גדול, חיכינו שכל הנשים יסיימו את המקלחות ושמתי לב שגם אבי עומד על משטח דומה בין חברות גברים בצד השני. צעקתי לאבא ונפנפתי לו לשלום. זו הייתה הפעם האחרונה שראיתי את אבי.

אחרי שכולם סיימו את המקלחות התחלנו לצעוד לכיוון בירקנאו. בדרך ראינו את המשפחות והרחנו ריח של שריפה. הגעתי לבירקנאו לבד, בלי אף אחד מהמשפחה. הכניסו אותנו לצריפים מאוד גדולים וריקים לגמרי. הייתי בצריף מספר שבע. היה צפוף ורועש מאוד. עד היום רעש מפריע לי. בלילה שכבנו על הרצפה בלי שמיות רק עם שמלה דקיקה לגופנו. בצריפים לא היו שירותים. כדי להגיע לשירותים היינו צריכים להגיע לאמצע המחנה, ותמיד הם היו מלאים בתורים ארוכים. בלילה לא נתנו לנו לצאת מהצריף. היינו קופצות דרך החלון כדי לעשות את צרכינו. על יד כל צריף הייתה שמירה קפדנית ואסרו עלינו לצאת מהאזור שלו, אך למזלנו השומר לא שם לב אלינו.

מוקדם בבוקר הוציאו אותנו לספירה של כל הבלוקים באותו אזור. נשארנו לעמוד עד שנשות ה-0.0. סיימו לספור את כל 12 הצריפים. כך מספר פעמים ביום. אנשים רבים התעלפו בגלל שהיו רעבים וחסרי אנרגיה. ביום היה גם חם מאוד. באחת הפעמים הגיעו שתי נשות 0.0. נכנסו לצריף והודיעו שיש הוראה חדשה: "בנות עד גיל 15 יצאו בשורות, והן תוכלנה לראות את ההורים שלהן כל יום". אני לא רציתי לצאת כי ידעתי שאמא ואחיי כבר מתו, אבל הקשבתי לאחיות הגדולות של חברותיי ויצאתי החוצה לעמוד בשורה. הסתבר שמעבירים אותנו בחזרה לאושוויץ.

כשהגענו למחנה הכניסו את כולנו למבנה של לבנים אדומות, אני הייתי במבנה 12. בתוך המבנה היו מיטות מעץ על קומות. על כל מיטה כזו הצטופפו 12 נערות. פעם ביום קיבלנו קערית קטנה של דייסה שהייתה אמורה להספיק לכולנו, אבל תמיד חצי מהבנות לא הספיקו לטעום מהדייסה. לכן הבנות היו כל כך רזות וחלשות – ומשם נלקחו למשפחות. זה הייתה מטרתם של הנאצים.

ידעתי שאני חייבת להכין תוכנית בריחה מאושוויץ. דיברתי עם החברות שלי ותכננתי איך לעבור לבירקנאו. אמרתי להן שכל אחת מאיתנו תיקח לבנה ובשער נגיד ששלחו אותנו להעביר את הלבנים. אף אחד לא הפריע לנו בדרכנו לבירקנאו, כי היה מקובל להעניש בכל מיני צורות, ואנשי ה-0.0. בוודאי חשבו שהוענשנו. על יד השער עצרה אותנו ילדה קטנה ואמרה לנו לחזור או שהיא תקרא ל-0.0. אמרתי לחברה שלי שתרוץ ותגיע לאחיות שלה. היא רצה ואתנו החזירו לבלוק שלנו באושוויץ. לאחר כמה ימים הגיעו שתי נשות 0.0. ואמרו לכל הבנות מגילאים 16-18 לצאת מהמיטות ולעמוד בשורה. אמרתי לשרה חברתי שאנחנו חייבות ללכת בשורה כי רק ככה נוכל לצאת מכאן. בהתחלה לא רצו לקבל את שרה לשורה כי היא הייתה רזה, אבל התעקשתי ואמרתי לנשות ה-0.0. שהיא יותר מבוגרת ממני והן נתנו לה להצטרף אליי. בבירקנאו חזרנו כל אחת לבלוק הקודם שלה.

בסוף יוני נודע לי שמגיעים הטרנספורטים מהונגריה. קיוויתי שהאחיות שלי יגיעו ואני אראה אותן. יום אחד עמדתי כרגיל בשורה וראיתי שמגיע טרנספורט חדש. כל הזמן הסתכלתי על כל שורה, אולי אני אגלה את אחיותיי. לבסוף הגיע הטרנספורט עם האחיות שלי. הן לא הכירו אותי אבל אני זיהיתי אותן. הראיתי לאחותי הגדולה שאני בבלוק שבע.

אחותי הגדולה תכנה איך להעביר אותי לצריף שלה, ולהביא במקומי נערה אחרת לצריף, שבו גם אחיותיה נמצאות. היא הגיעה בדיוק בזמן העוצר, למרות שנאסר על האנשים לצאת החוצה היא לקחה סיכון ובאה לקחת אותי לצריף 12. כשהגעתי לצריף אני והנערה החלפנו בגדים, ואחותי חזרה יחד איתה לצריף 7. בדרך חזרה ירו עליה. למזלה היא לא נפגעה, רק קיבלה שפשוף. אחת הבחורות טיפלה בה. זה היה מעשה גבורה ושמחתי מאוד שסוף סוף הייתי יחד עם אחיותיי.

כעבור חודש בערך קראו לנשים מהצריף שלנו (אלף נשים) לעמוד בחמישיות, וציוו עלינו להתפשט כביום היולדנו, וככה ד"ר מנגלה בחר אותנו – מי לעבודה ומי למשפחות.

מסביבנו עמדו אנשי ס.ס. וצחקו מהמראה. היינו מפוחדים מאוד – האם מנגלה יבחר אותנו לעבודה או לא. את אחיותיי לקחו לעבודה, ואותי מנגלה פסל. אחיותיי כבר היו בצד השני אבל אני לא נבהלתי וידעתי שאם לא אכנס עוד פעם ישלחו אותי למשרפות. חיכיתי שהוא לא יסתכל ונכנסתי עוד פעם לשורה והצלחתי להצטרף אל אחיותיי. עשו לנו מספרים על היד ולקחו אותנו לרכבת. הגענו למחנה עבודה אלנדורף. עבדנו שם בבית חרושת לתחמושת, שהיה מפעל ליצור פצצות מתחת לאדמה. אנחנו בישלנו את אבק השריפה בשביל הפצצות והפגזים. עבדנו בקור ללא בגדים חמים ובכפכי עץ. במקום גרביים שמנו נייר ששפשף מאוד את האצבעות. החומר היה מסוכן והשיער שלנו נהיה ג'ינג'. במחנה הזה, לעומת אושוויץ ובירקנאו, היינו שבע-שמונה בנות בחדר על מיטות מקש גס ועם שמיכות גסות. לאחר העבודה, בכל פעם, הצטרכנו להתקלח במים קרים. היו בנות שניסו לרמות ושטפו רק את השיער אבל נשות הס.ס. הכריחו אותן להתקלח. השתמשנו בסבון שהיה עשוי משומן של יהודים. חיינו כך כל החורף ובסוף מרץ לקחו אותנו מהמחנה ואמרו שעלינו לעזוב, מכיוון שהגרמנים ידעו שהמלחמה עומדת להסתיים. הם נתנו לנו כיכר לחם ומרגרינה לדרך ואמרו לנו שאנחנו צריכים ללכת עד שנקבל הוראות אחרות. כך הלכנו שבוע ימים בתוך גרמניה, יום ולילה. למזלי היה לנו מפקד נבון שהמליץ לנו בסוד להישאר בעיירות שבדרך, כי האמריקאים מאחורינו. כך, כל יום, היו פחות ופחות נשים בשורות. אנחנו, שלוש האחיות ועוד שתי חברות שלנו, נשארנו בעיירה אחת. בעיירה התגוררה משפחה גרמנית שהעסיקה שני פולנים ואישה וילד בעבודה. הם שאלו מאיפה אנחנו וענינו מהונגריה. הם כנראה ידעו שאנחנו יהודיות, אך לא אמרו דבר. הם הלינו אותנו באסם. ב-5 באפריל 1945 הצבא האמריקאי כבש את האזור ויכולנו לצאת מהמחבוא. החיילים חילקו לילדי המשפחה הגרמנית שוקולד. הם אמרו לנו להישאר כאן עוד שבוע, כי עדיין יש קרבות בכל מקום, ונתנו הוראה למשפחה הגרמנית לדאוג לנו לאוכל עד שהם יחזרו. ידענו שהם לא יגיעו, אז כעבור זמן, כשנעשה שקט, החלטנו ללכת לעיר הגדולה. פגשנו שם את רוב הבחורות ממחנה אלנדורף שלנו ואת הצבאות המשחררים (אמריקאים, צרפתים, אנגלים), שנתנו לנו אוכל ובגדים. אחרי חודש הגיעו משאיות והסיעו אותנו לפראג (בצ'כיה). חיכינו שם לאחים שלנו. אחותי נסעה בינתיים לעיירה, הביתה, ומצאה את אחי. על הבית השתלטה משפחה וגם לקחו את כל דברי הערך שהסתרנו. בינתיים התאספנו כולנו בפראג וחיכינו לאבא שלי, אך נודע לנו מאחד המכרים שלנו שהוא גווע מרעב שבועיים לפני השחרור. לאחר המלחמה רציתי להגיע לארץ ישראל. האחיות שלי לא רצו. שליח מהארץ הגיע לצ'כיה לאסוף יהודים ולהביאם לארץ ישראל. אני ואחותי הצטרפנו לקבוצה בווינה (השומר הצעיר) והחלטנו לעלות לארץ. היינו ביחד שנתיים במחנות עקורים, בהכשרה ב-Eshevede ובעיר Hanover משם נסענו לצרפת ל-Marcce ועלינו ארצה באוניה. לפני שעלינו על האוניה קיבלנו תעודות מזויפות. בארץ, בינתיים, פרצה מלחמת השחרור. כשהגענו לארץ הדבר הראשון שראיתי היה הר הכרמל. הייתי נרגשת. לקחו אותנו לבית ספר תיכון בשכונת הדר ושם לנו לילה אחד. היינו אמורים להגיע לקיבוץ יד מרדכי אבל הוא נכבש על ידי המצרים, לכן שלחו אותנו לבית עולים ברעננה. כעבור כמה ימים גייסו את כל הבחורים לצבא. גם הבנות רצו לשרת בצבא ולתרום למדינה, אבל נאמר שאין זמן ללמד אותנו בזמן המלחמה. הגענו לקיבוץ כפר מסריק עד שהחבר'ה יחזרו מהצבא. בינתיים עבדנו בגן ירק. כשהבחורים השתחררו מהצבא, התחתנתי עם ליפא. לבשתי את השמלה שאחותי תפרה לי בגרמניה. היה מאוד מרגש. התנועה הקיבוצית לא הסכימה לנו לבנות קיבוץ חדש והציעו לנו לעבור לעין השופט כדי להגדיל את האוכלוסייה שלו. בפברואר 1949 עברנו לעין השופט ולאחר שנה כל בני הגרעין שלנו התגייסו לצבא לשנתיים וחצי. ב-1950 ילדתי את בני הבכור, אבנר. הייתי מאושרת שיש לי משפחה. היו לי לילות לא קלים, כי בחלומותיי נתקלתי בגרמנים, שרוצים לקחת את בני ולהרוג אותנו. באותם לילות הייתי קמה ורצה לבית התינוקות לראות אם הוא שם. הסיפור הזה חזר על עצמו עם כל אחד מילדיי. למרות זאת הם קיבלו אהבה רבה מאיתנו. אני גאה בכל אחד מילדיי ובמשפחתו. כל אחד מילדיי בעל אישיות מיוחדת. במשך השנים הספקתי לעבוד בכמה מקומות בקיבוץ. המקום העיקרי היה חינוך הגיל הרך, עבדתי בו 24 שנים וגם יצאתי להכשרות רבות. לאחר מכן מילאתי תפקידים נוספים – הייתי רכזת ועדת בריאות שלוש

שנים, עבדתי באולפן שלוש שנים נוספות כמטפלת, והייתי אחראית על מועדון לחבר. ב-1979 סיימתי את הלימודים באפעל, ומיד לאחר מכן יצאתי ללמוד בבית חולים סייעות שניים. סיימתי ב-1980 עם תעודה טובה. לאחר מכן עשיתי קורס למחשבים (1990) והקלדתי עבודות לארכיון ולסטודנטים. התחביבים שלי כרגע הם ציור ומוסיקה. לפני שנים רבות שרתי במקהלה במשך 15 שנה. גידלנו שלושה בנים לתפארת: אבנר הבכור נשוי למריאן ונולדו להם ארבעה ילדים: ענבל, אביטל, עמי ודניאל. ינאי נשוי לאורנה ושני בניהם - בן ועומר. לגידי ודורית ארבעה בנים: איתמר, גלעד, יואב ואיתי. לצערי איבדנו במשפחה שני אנשים יקרים. ענבל ז"ל, נכדתי, נהרגה בפיגוע חבלני באוטובוס ליד מחנה 80 ב-29.11.2001. ינאי ז"ל, בני, נהרג בפיגוע במועדון "מייקס-פלייס" ב-30.4.2003. יהיה זכרם ברוך.

המסר שלי לדורות הבאים שילמדו ערבית כשפה שניה ולא יצטרכו להילחם יותר. שלא ישכחו את השואה ושצריך לשמור על מדינת ישראל, שתהיה דמוקרטית ושיהיה שלום בינה לבין שכניה.

ידיעות עין השופט מס' 16 – 17.4.2015

יהודית שילה מספרת: "כאשר הסתיימה מלחמת העולם השנייה, ב-1945, חזרה אחותי רוז'י לביתנו בצ'כיה. היא פגשה את אחי ג'ק. למעלה, בחלון הבית, הם ראו את פניה של המשרתת שלנו, שהפכה את ביתנו לביתה. כאשר הם דפקו בדלת, הוגפו התריסים והחלונות מבפנים. הם נשאו לעמוד מול הדלת הנעולה והתריסים המוגפים ולא נכנסו שוב לעולם לבית פנימה. מרוב צער, עוד באותו היום הם עזבו את הבית. זה השיר שאחותי כתבה לאחר אותו הביקור..."

בדרך הביתה

אני חוזרת מאושוויץ לביתנו,
אני כה שמחה לקראת שובי,
שוב אראה את מולדתי,
אראה את מולדתי.

שוב אני רואה את ביתנו,
אני כה נרגשת, שלרגע
הדמעות אינן פוסקות
אינן פוסקות.

ובאותו מקום, מתחת לחלון,
פורחים אותם ורדים, האדומים,
וליבי אינו יכול יותר,
אינו יכול יותר...

שם מתחת לחלון,
עדיין עומד אותו ספסל
עליו תמיד ישבה אימי היקרה,
אימי היקרה.

אבל זה כמו חלום, נורא עם סיוטים,
והחלום הפך למציאות.
והוא נגמר בזה שהנשמות של הורי,
בעשן לעד – עלו..

